

Hannele Tervo

”KU YHDESSÄ TEHTIIN, OLI HYVÄ”

Työntekijöiden kokemuksia Alavieskan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmasta

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Toukokuu 2018**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Toukokuu 2018	Tekijä/tekijät Hannele Tervo
Koulutusohjelma Sosiaaliala		
Työn nimi ”KU YHDESSÄ TEHTIIN, OLI HYVÄ” – Työntekijöiden kokemuksia Alavieskan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmasta		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski		Sivumäärä 36 + 2
Työelämäohjaaja Helena Häivälä		
<p>Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää Alavieskan kunnan varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia siitä, miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näkyy arjen työssä. Lisäksi tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten työntekijät kehittäisivät paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä heidän kokemuksiaan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Tutkimukseni tuloksia on tarkoitus käyttää Alavieskan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman kehittämiseen.</p> <p>Tutkimukseni oli kvalitatiivinen tutkimus, ja tutkimuskysymyksiä olivat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näkyy varhaiskasvatuksen arjessa, 2) Miten varhaiskasvattajat kehittäisivät paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa 3) Millaista paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen oli työntekijöiden näkökulmasta? <p>Tutkimusaineisto kerättiin ryhmämuotoisilla teemahaastatteluilta, ja teemahaastatteluihin osallistui yhteensä 12 Alavieskan varhaiskasvatuksen työntekijää keväällä 2018.</p> <p>Tutkimuksen tietoperusta käsittelee varhaiskasvatusta Suomessa, sekä uusia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Päälähteinä on käytetty varhaiskasvatussuunnitelman perusteita sekä varhaiskasvatustalakeita.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista selvisi, että uusi paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma oli lisännyt lasten osallisuutta. Lisäksi työntekijät kertoivat, että huomiota oli kiinnitetty aiempaa enemmän pedagogiikkaan ja oppimisympäristöihin. Myös uuteen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan oli paneuduttu. Työntekijät kaipasivat lisää yhteisiä kehittämispäiviä, joissa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa voitaisiin arvioida ja kehittää yhdessä, sekä yhtenäistää käytäntöjä. Lisäksi työntekijät halusivat saada paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman juurtumaan käytäntöön paremmin. Työntekijät kokivat, että varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan oli liian vähän yhteistä aikaa. Työntekijät kuitenkin pitivät paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa toimivana ja käytännöllisenä.</p>		
Asiasanat Osallisuus, Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date May 2018	Author Hannele Tervo
Degree programme Social services		
Name of thesis “KU YHESSÄ TEHTIIN, OLI HYVÄ” – employees’ experiences about early childhood education plan of Alavieska		
Instructor Leena Raudaskoski	Pages 36 + 2	
Supervisor Helena Häivälä		
<p>The aim of my thesis was to find about the views of the early childhood employees working in early childhood education in Alavieska municipality on how the local childhood education plan reflects in everyday work. The aim of my thesis was also to find about how the employees would develop the local education plan and what they thought about drawing up the local childhood education plan. The results of my thesis were used in developing the local childhood education plan.</p> <p>This thesis was conducted using a qualitative research method, and the research questions were</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) How does the local early childhood education plan show in early childhood education? 2) How would the employees develop the local early childhood education plan? 3) What did the employees thought about drawing up the local early childhood education plan? <p>The material of my research was collected by theme interviews of 12 employees in early childhood education. The interviews were conducted in March 2018.</p> <p>The results of the research showed that children’s involvement had increased. In addition, more attention has been paid to pedagogy and learning environment. Moreover, attention has been paid to the new child’s early childhood education plan, which was considered good by the respondents. The employees hoped for more opportunities to develop and survey the local children’s education plan together. They also thought that the local children’s education plan should be put more into practice. They thought that the process of drawing up the plan was too busy, and they would have needed more time to discuss the local children’s education plan together. Nevertheless, the employees told that the local children education plan was functional and practical.</p>		
Key words Local children’s education plan, Participation, The basics of early childhood education		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 VARHAISKASVATUS	3
2.1 Päivähoidosta varhaiskasvatukseen	3
2.2 Varhaiskasvatus nyt ja tulevaisuudessa.....	4
3 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET.....	6
3.1 Pedagoginen painotus varhaiskasvatuksessa.....	7
3.2 Osallisuus	9
4 PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA	12
4.1 Alavieskan kunta.....	12
4.2 Alavieskan varhaiskasvatussuunnitelma	13
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
5.1 Tutkimuksen kulku	14
5.2 Teemahaastattelu aineistonkeruun menetelmänä.....	16
5.3 Aineiston analysointi.....	18
5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	19
6 TUTKIMUSTULOKSET	20
6.1 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma arjessa.....	20
6.1.1 Lapsen osallisuus.....	21
6.1.2 Oppimisympäristöt	23
6.1.3 Pedagogiikka.....	24
6.1.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.....	26
6.2 Kehittämissuhteita paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan	27
6.3 Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaprosessi.....	29
7 POHDINTA	31
LÄHTEET	35
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Pedagogisen toiminnan viitekehys	9
KUVIO 2. Tutkimusprosessi	16

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöprosessini alkoi joulukuussa 2016 toimiessani sijaisena Alavieskan varhaiskasvatuksessa. Kysyin päiväkodin johtajalta mahdollisia opinnäytetyön aiheita. Kuntaan oli perustettu työryhmä uuden varhaiskasvatustuksen vaatiman kunnan varhaiskasvatussuunnitelman kokoamiseksi, ja minulle ehdotettiin toimimista sihteerinä paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa kokoavassa työryhmässä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman valmistuttua halusin tietää, kuinka se näkyy arjen työssä. Yhdessä opinnäytetyön ohjaajani kanssa päädyimme siihen, että tutkimukseni koskisi työntekijöiden kokemuksia paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiä olivat:

- 1) Miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näkyy varhaiskasvatuksen arjessa,
- 2) Miten varhaiskasvattajat kehittäisivät paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa
- 3) Millaista paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen oli työntekijöiden näkökulmasta? Opinnäytetyöni oli kvalitatiivinen tutkimus, jonka tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin menetelmää käyttäen. Teemahaastattelut suoritettiin kahtena ryhmähaastatteluna.

Uuden varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen kunnassa oli ajankohtaista paitsi uusien varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden takia, myös siksi, että varhaiskasvatus siirtyi sosiaali- ja terveystieteiden alaisuudesta opetushallituksen alaisuuteen. Alavieskassa tämä tarkoitti sitä, että aiemmin peruspalvelukuntayhtymä Kallion alaisuudessa ollut varhaiskasvatus siirtyi Alavieskan kunnan sivistystoimen alaisuuteen. Aiemmin Alavieskan käytössä ollut varhaiskasvatussuunnitelma oli laadittu koskemaan koko Kallion alueen varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatusturva- ja valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat kuntia laatimaan omat varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden tuli olla käytössä 1. 8. 2017 alkaen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu, että kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa tulee arvioida ja kehittää säännöllisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016; varhaiskasvatusturvalaki 8.5.2015/580.) Alavieskan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu, että sitä arvioidaan vuosittain. Opinnäytetyöni tuloksista laadittiin raportti, ja työni tuloksia tullaan hyödyntämään sen pohjalta paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja varhaiskasvatuksen kehittämiseen Alavieskassa.

Opinnäytetyöni ensimmäisessä luvussa tuon esiin työn taustalla olevaa tietoperustaa. Toisessa luvussa käsittelen varhaiskasvatusta yleisesti ja varhaiskasvatuksen kehitystä Suomessa. Kolmas luku koostuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden esittelystä. Olen nostanut esille tarkemmin uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painottuvia osa-alueita, joita ovat erityisesti lapsen osallisuus ja pedagogiikka. Työni neljäs luku käsittelee paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Viidennessä luvussa käyn läpi tutkimuksen toteuttamista, ja kuudennessa luvussa esittelen tutkimukseni tulokset. Tutkimukseni tulokset käsittelevät Alavieskan varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksia siitä, miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näkyy arjen työssä, sekä henkilöstön kokemuksia paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Lisäksi tuloksissa käsittelen myös sitä, mitä kehitettävää Alavieskan varhaiskasvatuksen työntekijät löysivät uudesta kunnan varhaiskasvatussuunnitelmasta.

Työni keskeisimpiä lähteitä ovat opetushallituksen vuonna 2016 julkaistu varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä Varhaiskasvatuslaki. Olen pyrkinyt valitsemaan lähteet siten, että ne ovat mahdollisimman tuoreita ja luotettavia. Lisäksi olen kiinnittänyt lähdevalinnassani huomiota siihen, että lähteet ovat uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden linjausten mukaisia.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, ja se on pedagogisesti painottunut opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuus. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on lain takaama oikeus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatustalaki määrittää varhaiskasvatuksen tavoitteita ja toteuttamista valtakunnallisella tasolla. Lisäksi varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia määrää valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Varhaiskasvatustalain mukaan varhaiskasvatuksella on useita tavoitteita. Ensimmäisenä tavoitteena laissa on määritelty lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, hyvinvoinnin ja terveyden tukeminen. Varhaiskasvatuksen tulee antaa edellytyksiä oppimiselle sekä taata myönteisiä oppimiskokemuksia. Lisäksi varhaiskasvatuksen tulee edistää tasa-arvoa ja turvata mahdollisuus pysyviin, turvallisiin ihmissuhteisiin. Varhaiskasvatustympäristön tulee olla oppimista tukeva, monipuolinen ja turvallinen. Varhaiskasvatus on sosiaalista toimintaa, ja sen tehtävänä onkin antaa lapselle valmiuksia oppia toimimaan yhteisössä ja yhteiskunnassa. Lapsella on oltava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lisäksi lapsen on saatava asianmukaista tukea tarvittaessa. (Varhaiskasvatustalaki 8.5.2015/580.)

Varhaiskasvatuksen järjestäminen on kunnan vastuulla. Kunta vastaa siitä, että varhaiskasvatuksen palveluja on saatavissa siinä laajuudessa, mitä kunnan asukkaat niitä tarvitsevat. Varhaiskasvatuksen yleisin järjestämismuoto on sen järjestäminen kunnan ylläpitämässä päiväkodeissa. Lisäksi varhaiskasvatusta voidaan järjestää yksityisissä päiväkodeissa sekä kunnallisena tai yksityisenä perhe- tai ryhmäperhepäivähoitona. Lisäksi kunnassa voi olla sekä kunnan että erilaisten järjestöjen tai seurakuntien ylläpitämää muuta varhaiskasvatustoimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 16-17.)

2.1 Päivähoidosta varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatuksen kehittämiseen Suomessa ovat vaikuttaneet yhteiskunnalliset ja ideologiset muutokset, ja nämä muutokset näkyvät myös varhaiskasvatukseen liittyvässä käsitteistössä ja lainsäädännössä. Nykymuotoisen Suomalaisen päivähoitojärjestelmän juuret ovat toisen maailmansodan jälkeisessä

ajassa. Yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä kaupungistuminen ja naisten työllistyminen toivat mukanaan lisääntyvän päivähoidon tarpeen. Aluksi päivähoitoa järjestettiin vahvasti työvoima- ja sosiaali-politiittisesta näkökulmasta. Viralliset suuntaviivat päivähoitolle toi ensimmäistä kertaa laki lasten päivähoidosta vuonna 1973. Päivähoidon ohjauksesta, lainsäädännöstä ja valvonnasta vastasi sosiaali- ja terveysministeriö, ja päivähoito oli vahvasti osa suomalaista sosiaalihuoltoa. Toiminnan tavoitteena oli sen universaali saavutettavuus, eli palvelujen käytettävyys kaikille niitä tarvitseville. Päivähoitoa kehitettiin lähinnä määrällisesti, jolloin palvelun määrä ja käyttöaste kuvasivat palvelun laatua. (Alila, Eskelinen, Estola, Kahiluoto, Kinon, Pekuri, Polvinen, Laaksonen & Lamberg 2014.)

1970-luvulta 1990-luvulle varhaiskasvatus oli pääasiassa aikuisjohtoista toimintaa, jossa toiminta oli tuokiokeskeistä ja sisällöt koulun oppiainejakoa vastaavia. 1990 -luvulta lähtien tähän alettiin hakea muutosta. Erilaiset kansalliset ohjelmat ohjasivat ja määrittivät varhaiskasvatusta. 2000 -luvulle siirryttäessä varhaiskasvatusta alettiin jälleen linjata valtakunnallisesti, ja ensimmäinen, luonteeltaan ohjaava, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ilmestyi vuonna 2003. Siinä linjattiin varhaiskasvatusta ohjaavia periaatteita valtakunnallisesti. 2000 -luvun suurimpia muutoksia oli kuitenkin varhaiskasvatuksen siirtyminen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen vuonna 2013. (Alila ym. 2014; Turja 2017, 43.)

2.2 Varhaiskasvatus nyt ja tulevaisuudessa

Nykymuotoisen varhaiskasvatuksen pohjalla olevat arvot perustuvat YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja varhaiskasvatukseen lakiin. Arvopohja määrittää varhaiskasvatuksen tavoitteita, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Arvopohjan lisäksi varhaiskasvatuksen nykyisten linjauksien ja kehittämisen taustalla ovat nykyaikaiset käsitykset lapsuudesta ja oppimisesta, jotka toisaalta määrittävät myös varhaiskasvatuksen arvopohjaa. Vallalla olevan oppimiskäsityksen mukaan lapsi kasvaa, oppii ja kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Lisäksi varhaiskasvatusta ohjaavia asiakirjoja määrittää käsitys lapsesta aktiivisena oppijana ja toimijana. Kasvu, oppiminen ja kehitys tapahtuvat varhaiskasvatuksessa yhdessä toimien, ihmetellen ja kokeillen. Aikuisen tehtävänä on asioiden valmiina antamisen sijaan ennemminkin antaa lapsille mahdollisuuksia pohtia itse ratkaisuja ja oivaltaa uusia asioita. (Ahonen 2017, 27-31.)

Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle esityksen uudeksi varhaiskasvatusta laiksi huhtikuussa 2018. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on varhaiskasvatustalouden laadun ja käyttöasteen parantaminen

sekä lainsäädännön ja käsitteistön yksinkertaistaminen. Varhaiskasvatuksen laatua pyritään parantamaan erityisesti henkilöstön koulutustasoa nostamalla sekä ammattinimikkeitä selkiyttämällä. Koulutetun ja osaavan henkilöstön nähdään olevan tärkeä osa laadukasta varhaiskasvatusta. Lisäksi laissa tuodaan aiempaa vahvemmin esille lapsen edun ensisijaisuus varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteuttaessa ja arvioidessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.)

3 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatusta valtakunnallisesti määrävä asiakirja. Se määrittää varhaiskasvatuksen keskeisiä sisältöjä, huoltajien kanssa toteutettavan yhteistyön sekä monialaisen yhteistyön käytäntöjä ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisältöä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on yhdenvertaista varhaiskasvatusta sekä kehittää varhaiskasvatusta Suomessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimisesta vastaa opetushallitus. (Varhaiskasvatustalaki 8.5.2015/580.) Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet otettiin käyttöön 18. 10. 2016. Niiden suurimpana erona vanhoihin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on oikeudellinen velvoittavuus, ja muutoksen lähtökohtana ovat olleet lasten kasvuympäristön sekä toimintaympäristöjen muutokset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitasoinen kokonaisuus, joka muodostuu valtakunnallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta. Lisäksi voidaan tehdä yksikkö- ja ryhmäkohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat on otettava käyttöön 1. 8. 2017. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi koskea kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä varhaiskasvatuksen järjestäjää. Siinä on määriteltävä, onko varhaiskasvatussuunnitelma laadittu kaikille varhaiskasvatuksen toimijoille vai erikseen päiväkodeille, perhepäivähoidolle ja muulle varhaiskasvatustoiminnalle kuten kerho- ja leikkitoiminnalle. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon kunta-, yksikkö- tai ryhmäkohtaiset pedagogiset painotukset, paikalliset yhteistyömuodot eri tahojen välillä sekä muut paikallisesti varhaiskasvatukseen olennaisesti vaikuttavat tekijät (Varhaiskasvatustalaki 8.5.2015/580).

Uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painottuvat erityisesti pedagogiikka ja lapsen osallisuus. Lisäksi toiminnan arvioinnin merkitys korostuu. Toiminnan arvioinnin ja kehittämisen tärkeänä työvälineenä pidetään pedagogista dokumentointia, jota käsitellään myös uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. (Ahonen 2017.) Osana pedagogista dokumentointia ja samalla yhtenä osana varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuutta nähdään lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle tulee tehdä oma, yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen, huoltajien ja henkilöstön kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on lapsen etu ja lapsen tarpeet, joiden pohjalta lapsen varhaiskasva-

tussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet. Tavoitteet tulee asettaa siten, että ne koskevat pedagogista toimintaa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden pohjalta suunnitellaan ryhmän toimintaa ja kehitetään oppimisympäristöjä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa lastentarhanopettaja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10.)

3.1 Pedagoginen painotus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelee varhaiskasvatuksen pedagogisesti painottuneeksi kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudeksi, joka on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen. Pedagogiikka on suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksellista ja opetuksellista toimintaa, jonka tavoitteena on edistää lasten hyvinvointia ja oppimista. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka perustuu varhaiskasvatuksen arvopohjalle ja oppimiskäsitykselle. Varhaiskasvatuksen arvot perustuvat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, varhaiskasvatukseen ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Koska varhaiskasvatuksen pedagogiikka perustuu vahvasti varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellylle arvopohjalle, pedagogiikasta puhuttaessa on hyvä ensin avata varhaiskasvatuksen keskeisiä arvoja. Niitä ovat lapsuuden itseisarvo, ihmisenä kasvaminen, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus, perheiden monimuotoisuus sekä terveellinen ja kestävä elämäntapa. Lapsuuden itseisarvo avataan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa siten, että lapsella tulisi olla oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen sekä tulla kuulluksi, nähdyksi, ymmärretyksi ja huomioituksi. Jokainen lapsi on myös ainutlaatuinen ja arvokas omana itsenään. Ihmisenä kasvamisen arvo näkyy varhaiskasvatuksessa siten, että henkilöstö tukee lapsia suhtautumaan itseensä, muihin, ympäristöön ja tietoon kunnioittavasti ja arvostavasti. Kiusaamista, väkivaltaa ja rasismia ei suvaita. Lapsen oikeuksia puolestaan ovat oikeus itsensä ilmaisuun, ymmärretyksi tulemiseen, huolenpitoon, opetukseen ja positiiviseen palautteeseen. Lisäksi on oikeus käsitellä tunteita ja ristiriitoja. Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus näkyvät arjessa siten, että jokaisella lapsella on mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Perheiden monimuotoisuuteen suhtaudutaan avoimesti ja kunnioittavasti. Lisäksi lapsia ohjataan terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. (Ahonen 2017, 28-29.)

Myös oppimiskäsitys ohjaa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa vahvasti. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana ja oppijana. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, ja lapselle luontaisin tavoin: tutkimalla,

kokemalla ja leikkimällä. Oppimisen ja motivaation säilymisen kannalta tärkeää on myös kokemus kuuluksi ja ymmärretyksi tulemisesta. Lisäksi lapsen tulee voida luottaa siihen, että aikuinen todella huomaa lapsen viestit, sekä antaa lapselle mahdollisuuden vaikuttaa asioihin vuorovaikutuksen kautta. Haasteena on erityisesti lapsen viestien huomioiminen ja tulkinta arjessa. Tämä vaatii kasvattajalta lasten kuulemisen ja kuuntelemisen lisäksi myös lasten toiminnan aktiivista havainnointia. Puheen lisäksi lapset viestivät toiminnasta ja sen mielekkyydestä paljon myös käytöksellään. Näitä havaintoja tulisi käyttää hyväksi toimintaa kehitettäessä. Uuden oppimiskäsityksen – ja samalla myös uuden varhaiskasvatussuunnitelman – mukaan toimiminen edellyttää kasvattajalta laskeutumista lapsen tasolle. Oppiminen on iloa ja ihmettelyä sekä kokeilemista, joka johtaa yhdessä uusien asioiden oppimiseen. Tärkeää on huomata lapsen oman oivalluksen merkitys. (Ahonen 2017, 34-36.)

Yksi pedagogiikan ulottuvuuksista on oppimisympäristö. Oppimisympäristön tulisi tukea oppimisen mahdollisuuksia. Oppimisympäristöä ei ole pelkkä päiväkodin fyysinen ympäristö, vaan myös sosiaalinen ja psyykinen ympäristö sekä niihin liittyvät normit ja säännöt. Ammattilaisen tehtävänä onkin jatkuvasti pohtia sekä yksin että työyhteisössä sitä, miten arjen käytännöt mahdollistavat tai estävät lasten toimintaa, ja mikä merkitys näillä käytännöillä on lapsen oppimisen kannalta. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan liittyy fyysisen ympäristön rakentamisen ja muokkaamisen lisäksi myös sosiaalisen ympäristön muokkaaminen siten, että lapsilla on mahdollisuus oppia vertaisryhmältään ja yhdessä ryhmänsä kanssa. (Karila 2017, 10-11.)

Pedagogisen toiminnan suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin ja kehittämisen tärkeä työmenetelmä on varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan pedagoginen dokumentointi. Pedagogisella dokumentoinnilla tarkoitetaan prosessia, jonka avulla havainnot, dokumentit ja niiden tulkinnat muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on antaa henkilöstölle tietoa lapsesta sekä lasten välisistä suhteista sekä yhteisön vuorovaikutuksesta. Näin toimintaa on helpompi kehittää lasten tarpeita ja kiinnostuksen kohteita vastaavaksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka on moniulotteinen kokonaisuus, joka läpyleikkaa koko varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelusta sen toteuttamiseen ja arviointiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogista viitekehystä on kuvattu seuraavalla kuviolla (KUVIO 1).

KUVIO 1. Pedagogisen toiminnan viitekehys (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016)

Pedagogiikka ei ole varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa irrallinen osa-alue, vaan sen tulisi näkyä varhaiskasvatuksen toiminnassa kokonaisvaltaisesti. Tämä edellyttää kasvattajien pedagogista asiantuntemusta ja koko työyhteisön yhteistä ymmärrystä siitä, mitä pedagogiikka on ja miten sitä toteutetaan. Kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus on yhtenäinen, ja pedagogiikan tulisi olla läsnä kokopäiväisessä toiminnassa, sen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20-21.)

3.2 Osallisuus

Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet painottavat lapsen osallisuutta toiminnassa. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat yksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita. Lapsen osallisuuden lisäksi toimintakulttuurin kehittämisessä on otettava huomioon myös huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen toiminnassa, sen kehittämisessä ja arvioinnissa. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta henkilöstön tulee osallisuuden kannalta pohtia yhdessä omia arvojaan ja

asenteitaan sekä sitä, miten ne mahdollistavat tai ehkäisevät lapsen osallisuutta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan, että osallisuutta edistäviä toimintatapoja ovat lapsen sensitiivinen kohtaaminen sekä lapsen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 29 – 30.)

Varhaiskasvatustilain yhtenä tavoitteena on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseä koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuksen toiminnan lisäksi lapsen mielipiteet ja toiveet tulee lain mukaan ottaa huomioon myös toimintaa suunniteltaessa ja arvioidessa lapsen ikätason edellyttämällä tavalla. Lisäksi varhaiskasvatustilaisissa mainitaan myös, että vanhemman tai muun huoltajan on voitava osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintaan, suunnitteluun ja arviointiin. (Varhaiskasvatustilain 8.5.2015/580.)

Osallisuuden määrittely varhaiskasvatustilaisissa on sinällään hieman ongelmallista, sillä osallisuus näkyy kaikessa lasten toiminnassa: päiväkodin arjessa ja rutiineissa, yhteisessä toiminnassa ja vuorovaikutuksessa sekä henkilökohtaisena kokemuksena osallisuudesta päiväkotiyhteisöön. Osallisuus ei ole vain osallistumista, vaan sen on lapsen subjektiivinen kokemus. Osallisuuden kokeminen synnyttää iloa ja innostusta, ja auttaa lasta sitoutumaan mielekkääseen tilanteeseen. Koska osallisuus on pitkälti henkilön omaa kokemusta, eri lasten osallisuus näyttää eri tavalla. Osallisuutta on myös mahdollisuus ja lupa vetäytyä tilanteista niin halutessaan. (Leinonen 2014, 18-20.)

Nykyisen sosiokonstruktivistisen lapsikäsitteen mukaan lapsi on aktiivinen toimija kasvussaan ja oppimisessaan. Kasvu, kehitys ja oppiminen tapahtuvat vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (Kronqvist 2016.) Osallisuus varhaiskasvatustilaisissa onkin ollut esillä viime vuosina runsaasti. Osallisuuden toteutumiselle ja toteuttamiselle varhaiskasvatustilaisissa on ollut useita tapoja ja malleja, ja osallisuuden käsitettä on tulkittu eri tavoin. Shierin osallisuuden tasomalli on Leinosen (2014) mukaan yksi tärkeistä malleista yksilön ja yhteisön toimintakulttuurin peilaamiseen osallisuuden kannalta. Malli koostuu viidestä askelmasta, joista jokaista määrittää kolme aikuisen sitoutumisen astetta. Ensimmäisellä asteella aikuinen ottaa vastaan uuden ajatuksen. Toisella asteella ryhdytään toimiin muutoksen edistämiseksi ja kolmannella koko kasvatusyhteisö sitoutuu uuteen toimintamalliin. (Leinonen 2014, 21-24 [Shier 2001, 107-117].)

Leinosen (2014) mukaan Shierin mallin eri tasot varhaiskasvatustilaisissa yhdistyvät. Lapsen kuuleminen ja lapsen mielipiteiden kysyminen kulkevat käsi kädessä lasten iän perusteella. Kuuleminen varhaiskas-

vatuksessa on enemmänkin vuorovaikutuksellista toimintaa, jossa sekä lapsella että kasvattajalla on aktiivinen rooli. Ylemmillä tasoilla lasten päätöksentekoprosessissa mukana oleminen ja vallan ja vastuun jakautuminen yhdistyvät, koska varhaiskasvatuksessa kasvattajalla on vastuu siitä, että toiminta on turvallista ja pedagogisesti kehittävä. Osallisuus toteutuu kuitenkin parhaiten silloin, kun kasvattaja käyttää valtaansa neuvotellen ja perustellen. Lapsen osallisuus vaatii aina kasvattajan apua toteutuakseen. Lapsi tarvitsee apua omatoimisuuteen, valitsemiseen ja vastuun kantamiseen. Kasvattaja luo turvallisen ympäristön ja antaa lapselle mahdollisuuksia kokeilla taitojaan. Samalla hän luo lapselle mahdollisuuden jakaa omia kokemuksiaan ja taitojaan ryhmän yhteiseksi iloksi. Positiivisen palautteen kautta lapsen kokemus omasta pystyvyydestään kasvaa, ja lapsi saa ilon ja merkityksellisyyden kokemusten kautta tunteen osallisuudesta; tunteen yhteisönsä kuulumisen merkityksellisyydestä. (Leinonen 2014, 33-36 [Shier 2001, 107-117].)

4 PAIKALLINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatustalain mukaan varhaiskasvatusta järjestävän tahon on laadittava valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta oma varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelman laatija on kunta, kuntayhtymä tai muu varhaiskasvatusta tuottava taho. Varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia koskemaan kaikkea kunnan tai kuntayhtymän alueella tuotettavaa varhaiskasvatusta tai palveluntuottaja- tai toimintamuotokohtaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia koskemaan kaikkea alueen varhaiskasvatusta, mukaan lukien muiden tahojen kuin kunnan järjestämä varhaiskasvatus tai pelkästään koskien kunnan varhaiskasvatusta, jolloin muut tahot kuten yksityiset palveluntuottajat ja järjestöt laativat omat varhaiskasvatussuunnitelmansa. Myös paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on luonteeltaan velvoittava, ja sitä tulee arvioida ja kehittää. (Varhaiskasvatustalaki 8.5.2015/580; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon paikalliset erityispiirteet ja pedagogiset painotukset. Niissä voidaan tarkentaa valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, mutta ne eivät saa sulkea pois mitään varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisältöä. Lisäksi tulee ottaa huomioon varhaiskasvatusta säätelevien lakien ja asetusten sisältöjen toteutuminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tehtävä on määritellä ja tukea varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmassa on otettava huomioon muut paikalliset suunnitelmat, kuten esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut paikalliset varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä paikallisten opetus-, sosiaali- ja terveysviranomaisten kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi myös lapsilla ja heidän huoltajillaan tulee olla mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, kehittämiseen ja arviointiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

4.1 Alavieskan kunta

Alavieska on pieni, noin 3000 asukkaan kunta Pohjois-Pohjanmaalla. Kunta on perinteinen maaseutu- paikkakunta, vaikka suurin osa väestöstä työskentelee palvelu- ja teollisuusammateissa. Alavieskan erityispiirteitä ovat sen pieni koko ja maaseutumaisuus sekä sijainti kahden suuremman kunnan, Ylivieskan ja Kalajoen välissä. (Alavieska 2018.)

Varhaiskasvatusta järjestetään Alavieskassa kahdessa kunnallisessa päiväkodissa Peukaloisessa ja Keltasirkussa. Lisäksi kunnassa toimii varhaiskasvatusryhmä Peippoiset, joka on suunnattu 3-5 -vuotiaille lapsille, joilla ei ole tarvetta kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen. Kunnassa toimii lisäksi 3 kunnallista perhepäivähoitajaa ja yksityinen ryhmäperhepäiväkoti Tanhuala. Varhaiskasvatuksen toimijat tekevät yhteistyötä esimerkiksi yhteisten tapahtumien merkeissä. Kunnan pienen koon vuoksi yhteistyö eri toimijoiden välillä on joustavaa. Kunnassa olevia oppimisympäristöjä kuten kirjastoa ja liikuntapaikkoja käytetään varhaiskasvatuksessa laajasti. (Alavieska 2017.)

4.2 Alavieskan varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekemistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on selkeästi esitetty, mitä paikallisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin tulee kirjata. Paikallisesti päätetään, missä laajuudessa paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan. Lisäksi suunnitelmassa tulee näkyä, miten henkilöstö, lapset ja huoltajat on otettu mukaan paikallista suunnitelmaa laadittaessa, ja miten heidät otetaan mukaan suunnitelman arviointiin ja kehittämiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Alavieskan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu koskemaan koko kunnan varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta on vastannut työryhmä, joka koostui varhaiskasvatuksen henkilöstön, yksityisten toimijoiden, seurakunnan sekä vanhempien edustajista. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa varten on haastateltu lasten huoltajia. Haastattelussa kysyttiin huoltajille tärkeitä arvoja sekä sitä, millainen on lapsen hyvä päivä varhaiskasvatuksessa ja mitä huoltajien mielestä olisi kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa hyvä painottaa. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistui varhaiskasvatussuunnitelman kokoamiseen tuomalla esille toimivia käytäntöjä yksikkökohtaisesti, sekä henkilöstölle järjestetyssä vasupäivässä yhdessä työskennellen. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu verkossa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjaan e-perusteet -työkalua käyttäen. Varhaiskasvatussuunnitelman rakenne ja ulkoasu mukailevat valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, joihin on lisätty paikallisia painotuksia. Lisäksi paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä on huomioitu väestöliiton kehotunnekasvatuksen suositukset. (Alavieska 2017.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten Alavieskan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näkyy käytännön työssä työntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten työntekijät kehittäisivät paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, sekä työntekijöiden kokemuksia paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Tutkimuksen tuloksista koostetaan raportti, joka annetaan Alavieskan varhaiskasvatuksen järjestäjälle paikallisen varhaiskasvatuksen kehittämisen tueksi.

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu parhaiten tilanteisiin, joissa tutkittavasta ilmiöstä tiedetään vähän, ja ilmiöstä halutaan saada syvälinen näkemys. Tavoitteena on kuvata ja ymmärtää ilmiötä mielekkäästi. (Kananen 2012, 29-10.) Käytän tutkimuksessani kvalitatiivista tutkimusotetta työntekijöiden näkemysten selvittämiseksi. Valitsin kvalitatiivisen tutkimusotteen, koska halusin saada mahdollisimman syvälinen kuvan siitä, miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näkyy arjen työssä Alavieskassa.

5.1 Tutkimuksen kulku

Aloin pohtia opinnäytetyöni aihetta syksyllä 2016. Tein samaan aikaan lyhyitä sijaisuuksia Alavieskan varhaiskasvatuksessa, ja niiden pohjalta kyselin Alavieskan päiväkodin johtajalta, olisiko hänellä ehdottaa hyvää opinnäytetyön aihetta. Kunnassa oli alkamassa uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman työstäminen alkuvuodesta 2017, ja sitä varten oltiin perustamassa työryhmää. Minulle ehdotettiin, että voisin osallistua työryhmään, johon kuului lisäksi työryhmää johtava päiväkodin johtaja, varhaiskasvattajia kaikista kunnan varhaiskasvatuksen työyhteisöistä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon, seurakunnan sekä vanhempien edustajat. Oma panokseni työryhmän toimintaan ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen oli koota työryhmän koostamaa pohdintaa varsinaiseksi tekstiksi paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa valmisteleva vasutyöryhmä aloitti toimintansa jo tammikuussa 2017, mutta sain tutkimussuunnitelman valmiiksi ja esitettyä vasta maaliskuussa 2017. Olin sitä ennen jo alkanut koota työryhmän pohjalta paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tekstiä yhdessä päiväkodin johtajan kanssa.

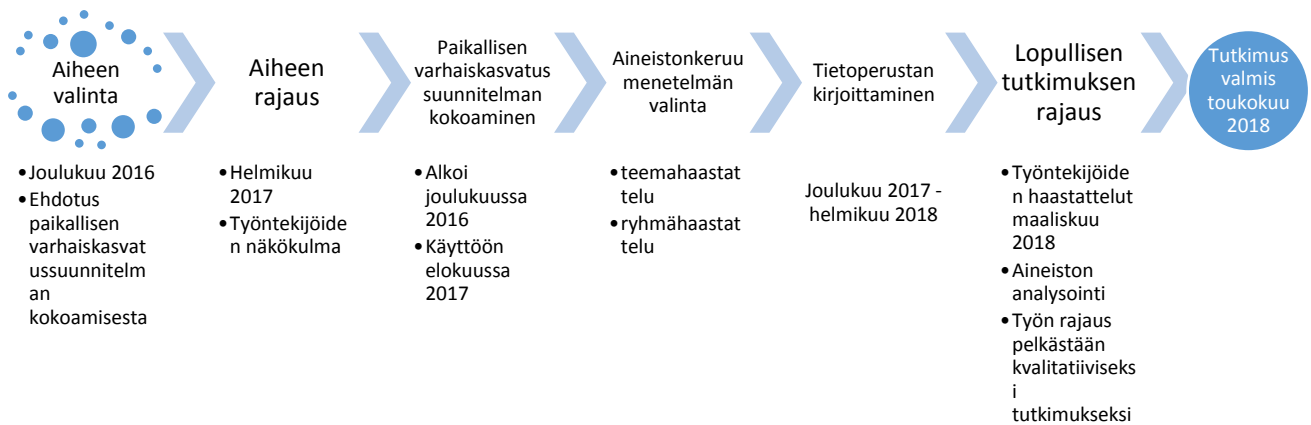
Olin aluksi ajatellut, että tutkimukseni on kehittämistutkimus, jonka kehittämisosuus koostuu paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman kokoamisesta. Yhdessä opinnäytetyön ohjaajani kanssa päädyimme kuitenkin siihen, että työni vaatii enemmän tutkimuksellista näkökulmaa, ja päätin tutkia, miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näkyy käytännössä sen valmistuttua. Alkuperäisen suunnitelman mukaan opinnäytetyön tietoperusta olisi ollut valmis syksyllä 2017 ja työntekijöiden haastattelu tammikuussa 2018, mutta tutkimuksen teko hidastui siten, että tietoperustaa aloin kirjoittaa vasta joulukuussa 2017. Tutkimukseni aineisto kerättiin lopulta teemahaastatteluin maaliskuussa 2018, jolloin olin kirjoittanut opinnäytetyöni alustavaa teoriaosuutta.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma koottiin keväällä 2017. Ensimmäisenä käsitelimme yhdessä työryhmän kanssa tärkeitä arvoja ja sitä, miten arvot näkyvät arjen työssä. Samalla työryhmä päätti vanhemmille tehtävästä kyselystä, jossa selvitettiin vanhemmille tärkeitä arvoja sekä sitä, millainen on lapsen hyvä päiväkotipäivä vanhempien käsityksen mukaan. Lisäksi vanhemmat saivat kertoa, mikä Alavieskassa on kuntana heidän mukaansa erityistä ja huomioon otettavaa varhaiskasvatussuunnitelmaa kootessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueita käsiteltiin työyhteisöissä siten, että työryhmän jäsen johti keskustelua oman työpaikkansa tiimipalaverissa. Toimivista käytännöistä ja ideaaleista tiimit työstivät erilaisia pohdintoja, jotka kirjoitin auki tekstiksi sitä mukaa kun saimme niitä työryhmän kautta pohdittavaksi. Tekstin kirjoittamisessa teimme tiivistä yhteistyötä Alavieskan päiväkodin johtajan kanssa. Vasutyöryhmä kokoontui kevään 2017 aikana kuukausittain, ja työryhmän kanssa kävimme läpi kirjoitettua tekstiä, jota muokattiin kommentoinnin perusteella. Varsinainen Alavieskan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma oli valmis toukokuussa 2017, ja sivistyslautakunta hyväksyi sen kesäkuussa 2017.

Lisäksi järjestimme yhdessä työryhmän kanssa henkilöstölle yhteisen vasu-päivän huhtikuussa 2017. Päivän tarkoituksena oli saada aikaan yhteistä keskustelua koko työyhteisön kesken. Vasupäivää varten laadin ennakkotehtävät, joissa henkilöstö käsitteli niitä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueita, joita ei oltu vielä kirjoitettu ja niitä osa-alueita, jotka nähtiin tärkeinä. Ennakkotehtävien pohjalta vasupäivässä keskusteltiin vaihtuvissa ryhmissä siten, että jokainen vasupäivään osallistuva sai keskustella jokaisesta käsittelyssä olevista osa-alueista. Ennakkotehtävien ja yhteisten pohdintojen pohjalta tehtiin kirjauksia paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman kokoamisen jälkeen opinnäytetyöprosessini oli tauolla syksyyn 2017 asti. Jatkaessani opintojani palasin opinnäytetyöni pariin, mutta lähinnä ajatuksen tasolla. Tutkimukseni tietoperustan kirjoittamisen aloitin joulukuussa 2017. Haastattelut suoritettiin maaliskuussa 2018, jonka jälkeen jatkoin tutkimukseni tietoperustan viimeistelyä ja tulosten analysointia sekä tutkimukseni viimeistelyä. Lopullisesti tutkimusotteeni muotoutui vasta haastattelut tehtyäni, jolloin päätin rajata tutkimukseni kvalitatiiviseksi tutkimukseksi kehittämistutkimuksen sijaan. Tämä selkiytti tutkimukseni rakennetta. Tutkimus valmistui luovutettavaksi työn tilaajalle ja opinnäytetyön ohjaavalle opettajalle toukokuussa 2018. Tutkimuksen etenemistä kuvaan seuraavalla kuviolla (KUVIO 2).

KUVIO 2. Tutkimusprosessi

5.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Valitsin tutkimukseni tiedonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, joka suoritettiin ryhmähaastatteluna. Osallistujat pyysivät saada tutustua haastattelun teemoihin ennen haastattelua, mikä osoittautui hyväksi ratkaisuksi. Ensimmäisessä haastattelussa osallistujat eivät ehtineet perehtyä teemoihin tarkemmin, mikä näkyi haastattelussa siten, että keskustelua oli vaikeampi saada pysymään asiassa. Toinen haastattelu, jossa osallistujat olivat perehtyneet teemoihin tarkemmin, oli tuottavampi ja asiapitoisempi.

Ryhmähaastattelussa haastatellaan kerralla useampia henkilöitä. Ryhmähaastattelun haasteena on kaikkien ryhmän jäsenten mielipiteiden ja ajatusten esiin tuominen tasapuolisesti. Tämä vaatii haastattelijalta hyvää tilanteen hallintaa. Ryhmähaastattelulla saatava tieto ei ole niin tarkkaa kuin yksilöhaastattelulla saatu tieto, mutta toisaalta haastattelijan aika säästyy, koska analysoitavaa materiaalia on määrällisesti

vähemmän. Teemat tulee valita siten, että ne kattavat kyseessä olevan ilmiön mahdollisimman tarkasti. Teemahaastattelun tulisi edetä yleisestä yksityiseen, ja ilmiötä tulisi tarkastella kerroksittain, jolloin haastattelun edetessä päästään syvemmälle teeman sisään. Teemahaastattelua voidaan käyttää esimerkiksi tulosten tai vaikuttavuuden arvioinnissa. (Kananen 2012, 99-104.)

Omassa tutkimuksessani haastattelun heikkoutena oli, että tutkittavaan ilmiöön ei päästy sisään kovin hyvin, vaan tulokset jäivät pinnalliseksi. Haastattelutekniikkaa olisi pitänyt hioa siten, että jokaiseen teemaan olisi päästy sisään syvemmin. Tutkimukseni tulokset ovat kuvaavia, mutta en saanut haastatteleamalla ilmi asioiden syitä, mikä on yksi tutkimukseni heikkouksista. Haastattelutilanteessa olisi pitänyt esittää enemmän tarkentavia kysymyksiä, jolloin teemaan olisi päästy sisälle tarkemmin. Suurin tähän vaikuttava syy oli se, etten tutustunut teemahaastattelun menetelmää koskevaan tietoon syvällisemmin ennen haastattelua, vaikka tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja teorioista sen takana minulla oli paljon. Näin ollen tutkimukseni tulokset jäivät pinnallisiksi. Tulokset vastaavat kysymyksiin mitä ja miten, mutta eivät kysymykseen miksi.

Omassa tutkimuksessani pyrin valitsemaan haastattelun teemat siten, että niiden avulla saataisiin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Teemoja haastattelussa oli kolme: paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma arjen työssä, paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman kehittäminen sekä varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi. Pyrin haastatteluissa syventämään jokaista teemaa lisäkysymyksiin, jotka kirjasin teemahaastattelupohjaan. Teemahaastattelupohja on tutkimuksen liitteenä (LIITE 1). Teemahaastattelupohjaa ei käyty läpi kohta kohdalta, vaan siinä esitetyt kysymykset olivat haastattelijalle apuna haastattelusta saatavan tiedon syventämiseksi. Jotta haastattelujen avulla olisi saatu syvempää tietoa, olisi haastattelussa ollut hyvä esittää myös miksi -kysymyksiä.

Valitsin tutkimukseni haastateltaviksi Alavieskan kunnan varhaiskasvatuksen työntekijät, ja tutkimukseni rajautui vielä päiväkodeissa työskenteleviin työntekijöihin, koska perhepäivähoitajia Alavieskassa on tällä hetkellä vain 3. Alavieskan kunnan varhaiskasvatuksessa työntekijöitä on tällä hetkellä 15, ja he työskentelevät kahdessa päiväkodissa, yhdessä varhaiskasvatusryhmässä sekä eskareiden aamu- ja ilta-päivätoiminnassa. Tutkimuksessani en ole eritellyt vastaajia ammattinimikkeen pohjalta, vaan halusin saada tietoa mahdollisimman laajasti kaikilta varhaiskasvatuksessa työskenteleviltä henkilöiltä. Koska Alavieskan varhaiskasvatuksessa oleva henkilöstömäärä on suurempiin kuntiin ja toimijoihin verrattuna pieni, joukko oli helppo rajata koskemaan kaikkia varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Valintaan vaikutti myös se, että Alavieskassa työryhmän lisäksi paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa käytiin läpi koko

työyhteisön kesken, joten oli luontevaa rajata tutkimusjoukko siten, että paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen laatiminen koski koko joukkoa.

Teemahaastattelut suoritettiin kahtena haastatteluna. Haastatteluihin oli kutsuttu yhteensä 15 henkilöä, mutta ensimmäisessä haastattelussa oli mukana viisi ja toisessa seitsemän haastateltavaa. Haastatteluja oli kaksi, ja ne suoritettiin päiväkotikohtaisesti. Koska esikoululaisten aamu- ja iltapäivähoidossa sekä varhaiskasvatusryhmässä oli molemmissa kaksi työntekijää, he saivat osallistua siihen haastatteluun, joka heille ajankohtaisesti sopi paremmin. Haastateltavat olivat toisilleen ennestään tuttuja. Tämä helpotti keskustelun pysymistä avoimena ja vapaana. Haastattelut suoritettiin iltapalaverin yhteydessä. Tämä toisaalta sitoutti haastateltavat osallistumaan ja toisaalta oli ajankäytöllisesti paras mahdollinen ratkaisu. Näin sain haastatteluihini haastateltavia kaikista työyhteisöistä.

5.3 Aineiston analysointi

Aineiston avulla pyritään saamaan ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. Mikäli teemahaastattelun teemat on onnistuttu laatimaan hyvin, haastatteluaineistosta on löydettävissä ratkaisuja ja vastauksia kysymyksiin. Laadullisen aineiston analysointiin on useita menetelmiä. (Kananen 2012, 112-116.) Yksi kvalitatiivisen aineiston analysointimenetelmistä on sisällönanalyysi. Sen avulla aineistosta voidaan löytää merkityskokonaisuuksia ja merkityssuhteita. Aineisto tulee pilkkoa osiin, jonka jälkeen sitä voidaan muokata erilaisin ryhmittelyin. (Vilka 2015, 163-164.)

Teemahaastattelujen tallentamiseen paras tapa on nauhoittaa ne, jolloin haastattelija voi keskittyä haastattelutilanteeseen täysin. Digitaalinen tallenne myös säilyttää haastattelun kokonaisuudessaan äänenpainoineen, ja mitään ei jää huomaamatta. Digitaalinen tallenne puretaan tekstiksi eli litteroidaan mahdollisimman sanatarkasti. Litteroinnin tarkkuuden valitseminen riippuu kuitenkin tutkijasta. (Kananen 2012, 108-110.) Omassa työssäni litteroin aineistot sanatarkasti, jotta mitään tärkeää ei jäisi puuttumaan. Koska haastateltavia oli useita, koodasin haastateltavat kirjainkoodein.

Sisällönanalyysin perusteena on sisällön luokittelu. Teemahaastattelu voidaan ensin teemoitella, jolloin samaan teemaan liittyvät vastaukset luokitellaan. Teemoittelun perusteena voidaan käyttää aineistoa tai teoriaa. Jokaisen teeman alta etsitään yhteisiä malleja tai toimintaa. (Kananen 2012, 117.) Omassa tutkimuksessani koin käytännölliseksi teemoittelun, koska teemani perustuivat tutkimuskysymyksiin. Näin

pyrin löytämään teemojen perusteella vastauksia tutkimuskysymyksiini. Näin ollen aineiston luokittelu on tutkimuksessani aineistolähtöistä.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta kuvaa se, miten hyvin tutkimusprosessia on dokumentoitu. Dokumentoinnilla osoitetaan, mitä on tehty ja miten. Luotettavassa tutkimuksessa tulee ilmi, mitä valintoja tutkimusprosessin aikana on tehty ja miksi. (Kananen 2012, 172-177.) Omassa tutkimuksessani dokumentoinnin haasteena oli tutkimuksen muotoutuminen tutkimusprosessin aikana. Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimukseni kulkua tarkasti, sekä perustelemaan tutkimuksessa käytetyt menetelmät. Lisäksi tuon tutkimuksessani ilmi, mitkä asiat ovat vaikuttaneet lopulliseen tutkimusotteen valintaan.

Vilkan (2015) mukaan tutkimuksen eettisyydellä tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmien tulee olla eettisesti kestäviä ja yleisesti hyväksytyjä. Tutkimuksen on myös tuotettava uutta tietoa tai esittää tapoja, joilla vanhaa tietoa voidaan hyödyntää uudella tavalla. Tutkijan on hyvän tieteellisen käytännön mukaan oltava rehellinen, huolellinen ja tarkka tutkimusta tehdessä ja tutkimuksen tuloksia esitettäessä.

Olen pyrkinyt työssäni noudattamaan tutkimuksen yleisiä eettisiä periaatteita. Haastatteluissani pyrin tuomaan esiin sen, että lopullisista tuloksista ei käy ilmi yksittäisen henkilön mielipiteitä. Myös työssäni käytetyt sitaatit on lainattu siten, että niiden sanoja ei ole tunnistettavissa. Pienessä kunnassa ja työyhteisössä, jossa kaikki tuntevat kaikki, on tutkimuksen eettisyys erityisen tärkeää, ja osan hyvistä sitaateista olen joutunut jättämään pois tai muokkaamaan hieman henkilöiden anonymiteetin varmistamiseksi.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksen alussa esitin tutkimuskysymyksiä, joita olivat:

- 1) Miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näkyy varhaiskasvatuksen arjessa?
- 2) Miten varhaiskasvattajat kehittäisivät paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa?
- 3) Millaista paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen oli työntekijöiden näkökulmasta? Tutkimuksen tulokset pyrkivät vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen tulosten tulee olla perusteltavissa kerätyllä aineistolla. (Kananen 2012.) Omassa tutkimuksessani olen pyrkinyt vuoropuheluun tulosten, teorian ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman välillä.

6.1 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma arjessa

Molempien tekemieni haastattelujen yhteydessä nousi vahvasti esille se, että henkilöstä oli tutustunut paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, mutta siihen perehtyminen oli jäänyt pintatasolle. Haastatteluaineistosta käy selkeästi ilmi, että haastateltavat kaipaavat paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan perehtymistä tarkemmin. Toisaalta haastateltavat myönsivät, että muutos ei tapahdu hetkessä, vaan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on otettava haltuun vaiheittain. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa oli paljon sellaisia asioita, mitkä ovat toteutuneet arjen työssä jo aiemmin, mutta niitä ei ole kirjattu auki niin tarkkaan.

Varmaan sitä vasua pitäis enemmänki lukea.. Mä en oo koskaan lukenu sitä alusta loppuun, vaan aina niinku semmosia pätkiä. --. Et ehkä se pitäis lukkee kokonaan.

Et kyllä sen saa aika monesti lukee läpi että edes näin kouluttautuneena alan ihmisenä sisäistää sen et mistä siinä tavallaan on kyse, et se on vähä semmonen.. Prosessi, että eihän sitä voi kukaan heti täydellisesti toteuttaa.

Nii, no kyl mä ainaki ihan ku tässä on tämä vasu näin, nii täällä on paljo asioita mitä me ollaan aikasemminki tehty et emmä tiiä onko tää sillä lailla uutta, se on vaan nyt kirjotussa muodossa, ku näin aattelee.

Sekä valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, että paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ovat monitahoisia kokonaisuuksia. Vaikka uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sisältävät paljon uutta asiaa, on pohjalla myös paljon vanhaa ja tuttua, jota on uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tarkennettu ja syvennetty. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu valtakunnalli-

siin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, joten myös siinä kuvatut asiat ovat osaltaan tuttuja. (Aho-nen 2017.) Alavieskan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on rakennettu pitkälti toimivien ja valtakun-nallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa olevien linjausten pohjalta. Useat käytännöt ovat olleet läsnä toimintakulttuurissa jo aiemmin. Ne asiat ja linjaukset, jotka ovat uusia, tulevat haasta-teltavieni vastauksissa esille vanhoja, tuttuja käytänteitä enemmän. Haastateltavat kokivat, että henki-löstön tiivis mukanaolo paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa auttoi heitä sitoutumaan ja tuntemaan paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Ja sit ku sitä on saanu ite olla tekemässä et kaikenkaikkiaan se on enempi niinku tässä päivässä.

Kokonaisuudessaan haastateltavat kuitenkin pitivät uutta paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa toimi-vana ja ajanmukaisena kokonaisuutena. Koettiin, että uusi paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma antaa eväitä ja perusteita toiminnalle, ja sen avulla voidaan myös perustella huoltajille toiminnan erilaisia käy-täntöjä. Uuteen paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan oli haastateltavien mukaan helppo palata, ja se nähtiin monipuolisena. Haastateltavat kokivat positiiviseksi sen, että uusi paikallinen varhaiskasva-tussuunnitelma on ajanmukainen ja juuri Alavieskan erityispiirteisiin sopiva.

Et tavallaan pystyy perheillekki avata sitä asiaa et ku se on siellä et miks meiän kunnassa tehään näin et ku se on kuitenkin tänne kirjattu.

6.1.1 Lapsen osallisuus

Lapsen osallisuutta on valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotettu vahvasti. Käsitykset lapsen osallisuudesta ja osallisuuden merkityksestä ovat vahvistuneet, ja kasvatusta koske-vassa keskustelussa onkin siirrytty väitellen painottamaan yhteisöllisyyden merkitystä yksilöllisyyden sijaan. Osallisuus rakentuu etenkin pienempien lasten kohdalla arjen tilanteista, joissa lapset saavat vuo-rovaikutuksen keinoin kokemuksia omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa ja tulla kuulluiksi heitä koske-vissa asioissa. (Turja 2017, 43-46.)

Alavieskan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa osallisuus kuvataan paljolti valtakunnallisten var-haiskasvatussuunnitelman perusteiden kautta. Tärkeänä osana varhaiskasvatusta nähdään hyvän huomi-oiminen lapsessa ja oma-aloitteisuuteen kannustaminen. Paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmassa on painotettu myös sitä, että lapsella on aina oltava mahdollisuus pyytää ja saada apua aikuiselta. Lapsen arvostava kohtaaminen ja kuuleminen nähdään tärkeänä osana osallisuuden vahvistajana. Paikallisessa

varhaiskasvatussuunnitelmassa on huomioitu myös lapsen osallisuus suhteessa oppimisympäristöihin, sekä leikin merkitys osallisuuden vahvistajana. (Alavieska 2017.)

Tutkimuksessani haastateltavat kokivat, että uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman myötä lapsen osallisuuteen arjessa on kiinnitetty enemmän huomiota. Tämä näkyy lasten mielipiteiden aktiivisena kyselynä, lasten havainnointina ja toiminnan muokkaamisena lasten tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Eri-laisia arjen käytäntöjä on herätty pohtimaan ja muokkaamaan lasten toiveiden perusteella. Haastateltavat kokivat myös, että havainnointiin ja lasten mielipiteiden selvittämiseen on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota.

No ehkä justtiisa niinku sannoin et se lasten osallisuus, et on ainaki ihte yrittäny enemmän havainnoida sitä leikkiä ja sieltä on sit yrittäny löytää ja bongata niitä et mikä ois nyt semmonen ajankohtanen juttu.

Ja samaa mieltä oon tavallaan siitä et niinku nyt vertaa siihen aikasempaan niin se lapsen ääni tulee paljo enemmän arjessa ja sen annetaan näkyä. Että niinku tavallaan semmosta valmista ei suunnitella aikuisilta et mitä millonki tehdään, vaan sovelletaan tilanteen mukaan.

Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksen arjessa voi näyttäytyä monenlaisena toimintana. Osallisuus edellyttää molemminpuolista luottamusta, kommunikointimahdollisuutta sekä materiaalisia resursseja. Turjan (2017) esittämässä osallisuuden mallissa ilmenee hyvin osallisuuden monimuotoisuus ja moniulotteisuus arjessa. Turjan esittämä osallisuuden malli perustuu kolmeen ulottuvuuteen: valtaistumiseen, vaikutuspiiriin ja ajalliseen ulottuvuuteen. Valtaistumisen ulottuvuudella tarkastellaan lasten ja aikuisten välistä valtasuhdetta osallisuuden näkökulmasta. Valtaistumisen määrä voi kuitenkin vaihdella tilanteesta riippuen. Osallisuuden vaikutuspiirillä taas tarkoitetaan kaikkia, keitä kyseinen asia koskee. Lapsen vaikutuspiiri laajenee henkilökohtaisien asioiden, kuten syömisen, määräämisestä lähiympäristöön saakka. Osallisuudella on Turjan mukaan myös ajallinen ulottuvuus. Osallisuuteen liittyvä toiminta voi olla lyhytkestoista tai jatkuvaa. (Turja 2017, 51-52.)

Haastatteluissani nousi esiin erilaisia osallisuuden mahdollistavia käytäntöjä. Molemmissa haastateltavista ryhmistä nousi esiin lasten kanssa yhdessä tehdyt mietinnöt siitä, mistä lapsi pitää päiväkodissa ja mitkä ovat lasten toiveet varhaiskasvatusta koskien. Lapset saivat ilmaista mielipiteitään puhuen tai kuvin. Lasten mielipiteiden analysoinnissa ja ymmärtämisessä suuri merkitys oli myös kasvattajien tulkinnoilla.

No nyt on tehty niinku semmosia viikon lapsi -haastatteluja ja siinä on otettu sit sitä et mitä tykkäät tehdä ja mikä on sun lempihommaa täällä ja sieltä monesti löytyy.. Niinku mistä et

tykkää, no kukaan ei tykkää nukkumisesta, eli meil on kaikki semmosia et ne ei nuku päiväunia eikä tarvi sitä nii me ollaan sit heti kiinnitetty siihen huomiota et tehään siitä semmonen et se ei ois mikään semmonen stressin aihe ku muutenki ollaan siin päivärytmissä pyritty niinku joustaan niiden lasten ehdoilla.

Osallisuus ei ole pelkkää toimintaa vaan osallisuuden kokemus perustuu tunteeseen. Osallisuuden tunteen muodostuminen on yksilöllistä, mutta sen perustana on vastavuoroinen, myönteinen kuuleminen ja sensitiivinen vastaaminen. Lapsen tulee voida luottaa siihen, että hänen ajatuksensa kuullaan ja niihin vastataan. (Turja, 2017, 53; Leinonen 2014, 38.) Haastateltavat olivat huomanneet, että osallisuuteen panostaminen oli rohkaissut lapsia tuomaan itse mielipiteitään julki enemmän. Tästä voidaan päätellä, että lasten käsitys mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa toiminnan suunnitteluun oli kasvanut vuoden aikana.

Mutta ehkä justiinsa mitä sannoin siellä alussaki et ne lapset on otettu enempi noissa suunnitelmissa huomioon et mitä ne haluaa tehdä ja yrittää vuojen aikana koostaa taas et ku on kyselty, ni nyt ne osaa jo ittekki heittää sitä ehotusta.

6.1.2 Oppimisympäristöt

Toinen vahvasti haastatteluissani esiin noussut ilmiö oli oppimisympäristöjen muokkaaminen ja oppimisympäristöjen merkitykseen havahtuminen uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman myötä. Vaikka oppimisympäristöt olivat ennestään tuttuja, nähtiin myös uusien työntekijöiden ja sijaisten kannalta hyödyllisenä, että käytettyjä toimintaympäristöjä oli avattu paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Oppimisympäristöjä muokkaamalla ja kehittämällä pyrittiin parantamaan lasten osallisuutta, ja haastateltavat ovat pohtineet, miten oppimisympäristöjä voitaisiin muokata siten, että ne vastaisivat koko ryhmän tarpeisiin.

Et eihän nyt tavallaan kaikki oo uutta, mutta tavallaan sen niinku ymmärtää et eihän joka päiväkodissa esimerkiksi oo näitä kaikkia mitä meillä on oppimisympäristöinä, et oikeestaan aika mahtavasti, kaikki on lähellä. Et mehän käytetään niitä tosi paljon, et ihan viikottain..

Ja tämäki ku meilläki on niinkö hirveän haastava ryhmä ikärakenteen puolesta, et miten se ympäristö voitaa rakentaa semmoseksi et se palavelee ihan oikeesti näitä kaikkia.

Oppimisympäristöjen merkitys tulee esille sekä Alavieskan paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa, että valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Oppimisympäristöjä eivät ole ainoastaan päiväkodin tilat, vaan oppimisympäristön käsite sisältää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen

ulottuvuuden. Oppimisympäristöjen tulee muuntua lasten tarpeiden mukaan, ja niitä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Alavieskan paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee esille myös huoltajien toive lähiluonnon merkityksestä oppimisympäristönä. (Alavieska 2017, 16; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31-32.) Haastateltavien vastauksista käy ilmi lasten kiinnostus eri oppimisympäristöjä kohtaan. Lapset nauttivat varhaiskasvattajien mukaan erityisesti metsäretkistä ja paikallisen liikuntakeskuksen, Virin käytöstä. Etenkin metsä houkutteli sekä kasvattajia että lapsia pitkäkestoisiiin projekteihin.

Mehän syksyllä rakennettiin silloin hiiren maja, niin ne edelleenki kyssyy että millon mennään kattoon sitä hiiren majaa. -- Ne oottaa kans vaikka ne pieniä onki. Että mehtään pääsee.

Oppimisympäristöjen rakentamiseen kuuluu myös psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön rakentaminen. Oppimisympäristöjä ja niihin liittyviä käytänteitä ei voida pitää pysyvinä, vaan niitä on muutettava tarpeen vaatiessa. Oppimisympäristöjen suunnittelussa ja muokkaamisessa tulee ottaa huomioon lasten yksilölliset tarpeet. Yhteisesti sovitulla toimintatavoilla pyritään edistämään lapsilähtöistä toimintaa. (Alavieska 2017, 16.) Haastateltavat toivat molemmissa haastatteluissa esille erilaisten käytäntöjen muokkaamisen havaintojen perusteella. Uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta oli havahduttu miettimään erilaisten toimintatapojen ja käytäntöjen merkitystä erityisesti lasten kannalta. Toisaalta tällaista toimintatapojen muokkausta on tapahtunut aiemminkin, mutta sen merkitystä on alettu haastateltavien keskuudessa pohtimaan enemmänkin. Kasvattajat toivat esille erityisesti tiimien yhteisen pohdinnan merkityksen.

Koska niitä on välillä pakko vaihtaa kesken vuodenki niitä ryhmiä. Et ei voi ajatella et me syksyllä nyt kehitetään tälle ryhmälle joku toimintamalli. Vaan niitä on pakko välillä niinku siis et ei, tää ei nyt toimi, et nyt pitää keksiä muuta.

Mehän ollaan vähennetty se aamupiiri-istutus. Et silloin tota, olikse loppuvuodesta vai alkuvuodesta ni me alettiin tiimissä miettii että mikä tarkoitus sillä ihan oikeesti on tämän ikäsille lapsille istuttaa [aamupiirillä]. Eikä me oo enää sitä tehty.

6.1.3 Pedagogiikka

Uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan pedagogiikkaa. Pedagogiikan merkitys nousi esille myös haastatteluissani. Aineiston perusteella vastaajat kokivat, että pedagogiikka oli läsnä erityisesti arjen tilanteissa, ja kokonaisvaltaiseen pedagogiikkaan oli panostettu. Vastauksista nousi esiin

myös toive ajasta ja mahdollisuudesta tehdä pedagogista suunnittelua pidemmälle aikajänteelle, kun tällä hetkellä pedagoginen suunnittelu painottui pitkälti arjen tilanteiden pedagogiikkaan. Toisaalta korostettiin myös arjen pedagogiikan tärkeyttä.

Niin paljo se on sitä arjen pedagogiikkaa et mitä vaan tapahtuu siellä arjessa. Et tavallaan kaipais sit sitä aikaa siihen et sais suunnitella sit niinku ei silleen hetki kerrallaan vaan vaikka puolivuositain.

Niinku itekki hairahtuu välillä ajattelemaan et se pedagogiikka on nimenomaan niitä akateemisia taitoja ja sit taas välillä on et niin - edelleen, me ei olla millään tavalla koulussa eikä missään, et tavallaan ne kaikki arjen taidot, ihan se perus arjen pedagogiikka ni sen pitäis olla sitä vahvaa ja mietittyä. Et ne arjen tilanteet toimis.

Pedagogiikka koskee varhaiskasvatuksen kaikkea toimintaa. Pedagogista suunnittelua tulee tehdä pidemmälle aikavälille, mutta arjen pedagogiikka koostuu hetkistä ja niihin tarttumisesta. Ennalta suunniteltua toimintaa pitää voida muokata tarpeen tullen. Arjen pedagogiikan toteuttaminen vaatii kasvattajalta herkkyyttä ja ymmärrystä arjen pienten tilanteiden merkityksestä. Lasten aloitteisiin ja hetkiin tarttuminen antaa kasvattajalle mahdollisuuden suunnitella ja rakentaa toimintaa juuri lasten mielenkiinnon kohteista rakentuvaksi. Näissä hetkissä pedagogiikan lisäksi hyvin tärkeää on se, että kasvattaja aidosti kohtaa lapsen ja on läsnä hetkessä hänen kanssaan. Arjen hetkistä voidaan rakentaa laajoja ja pitkäkestoisia kokonaisuuksia, jotka innostavat lasta oppimaan. (Ahonen 2017, 136-137.) Haastatteluissani kasvattajat nostivat esiin esimerkkejä, joissa lasten aloitteisiin oli tartuttu ja niiden myötä oli rakennettu pitkäkestoisia, lapsia innostavia kokonaisuuksia. Toisaalta esimerkeissä tuli hyvin ilmi myös pedagogiikan suunnittelu toimivien, lapsen etua tukevien käytäntöjen kannalta.

No silloin niistä hampaista, ku ne kaikki näytti et mul on lähteny hammas. Siitähän me alotettiin hampaista silloin syksyllä, ja siitä tavallaan siihen jatkettiin sit sitä et koko keho ja minä itse.

Ryhmän toiminnan pedagoginen suunnittelu rakentuu lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevista tavoitteista peilattuna paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Toiminnan suunnittelua vaikeuttaa lapsiryhmän lasten moninaiset tavoitteet, ja pienryhmätoiminta onkin perusteltua toiminnan sujuvoittamiseksi ja eriyttämiseksi lasten tavoitteiden mukaan. (Fonsén, Heikka, Hujala & Turja 2017, 56-57.) Tämä tuli esiin myös haastatteluissani, joissa kasvattajat pohtivat toiminnan suunnittelun vaikeutta. Suunnittelua helpottavaksi koettiin erityisesti jokaisen lapsen tunteminen hyvin.

Mut onhan se haasteellista. Jotenki mä aattelen sen sillee et pitäis sieltä lapsen vasusta niinku nostaa ne ydinkohat ja sit ne pitäis saada koko ajan sit pidettyä mielessä et mitkä just

tän lapsen kohalla on ne jutut, et sitä ei tarvis lähtee tarkistamaan mistään vaan se pitää tuntea se lapsi tosi hyvin.

Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan liittyy toiminnan suunnittelun lisäksi toiminnan dokumentointi ja arviointi. Pedagogisesta dokumentoinnista Alavieskan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma kertoo pedagogisen dokumentoinnin olevan tärkeä toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin työmenetelmä. Pedagogisen dokumentoinnin näkyvimpiä työvälineitä ovat Alavieskan varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmat, lapset puheeksi- keskustelun toimintasuunnitelma ja ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma. Lisäksi lapsilla on omia vihkoja ja kasvun kansioita, joita täydennetään vuoden mittaan yhdessä kodin kanssa. Tämä laajentaa varhaiskasvattajan näkemystä lapsen elinpiiristä ja kiinnostuksen kohteista. Alavieskan paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on mainittu myös, että pedagogista dokumentointia tullaan kehittämään, ja henkilöstön tietoisuutta dokumentoinnin merkityksestä tullaan lisäämään. (Alavieska 2017, 20.)

Haastatteluissani varhaiskasvattajat toivat esiin pedagogisen dokumentoinnin palkitsevuuden mutta toisaalta myös haastavuuden. Pedagoginen dokumentointi nähtiin aikaa vievänä, ja vielä hieman tuntemattomana osa-alueena. Toisaalta esimerkiksi lasten omat vihot nähtiin hyvänä asiana, koska ne toivat tietoa lapsen elämästä päiväkotiajan ulkopuolella. Pedagogiseen dokumentointiin liittyen haastattelijat kaipaivat yhteisiä keskusteluja dokumentoinnin käytännöistä ja käytäntöjen yhtenäistämisestä sekä lisää tietoa pedagogisen dokumentoinnin tavoista ja merkityksestä. Yksi haastateltavista toi myös esille sen, että pelkkä kasvattajan tekemä dokumentointi ei vielä ole pedagogista dokumentointia, vaan dokumentointi saa pedagogisen ulottuvuuden esimerkiksi silloin, kun sitä tehdään lasten kanssa yhdessä. Tämä nähtiin aikaa vievänä, mutta toisaalta palkitsevana toimintana, jota tulisi tehdä säännöllisesti.

Sitte mä mietin niitä omavihkoja että siinä niinkö se että eihän se oo niinku sitä pedagogista dokumentointia jos sen aikuinen tekee vaan se pitäs lapsen kans tehä...-- ni se vie aikaa. Mutta et se pitäs saada niin semmoseksi osaksi sitä kaikkea.

6.1.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja uuden varhaiskasvatuslain perusteella jokaiselle lapselle tulee laatia varhaiskasvatussuunnitelma, jolla varmistetaan se, että toiminta on jokaisen lapsen kohdalla suunniteltua ja tavoitteellista. Alavieskan paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on ko-

rostettu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman suhteen erityisesti sitä, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet laaditaan henkilöstön toiminnalle, ei lapsen toiminnalle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomakkeisto noudattelee opetushallituksen pohjaa. (Alavieska 2017.)

Haastatteluissani lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta oli eniten eriäviä mielipiteitä. Toiset haastateltavat kokivat, että uusi lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toimiva, kun taas toiset haastateltavat kritisoivat erityisesti käytettävää lomakkeistoa. Samalla nousi esiin se, että lomakkeiston täyttöön liittyvää koulutusta olisi pitänyt olla enemmän ja aiemmin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvä lomakkeisto tuli käyttöön nopeasti, ja syksyllä sen läpikäymiseen käytetty aika oli liian vähäinen. Toiset haastateltavat taas kokivat, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan oli panostettu, ja he kokivat hyvänä asiana sen, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma oli muuttunut nykytilaa kuvaavasta lomakkeesta enemmän toiminnan suunnittelua ohjaavaksi, tavoitteita antavaksi välineeksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on Alavieskassa myös muuttunut paperisesta lomakkeesta sähköiseksi, ja koettiin, että jonkinlainen kirjallinen versio lomakkeesta olisi hyvä olla, jolloin siihen olisi helpompi palata.

Ja sit tossa lapsen vasussa et siinä ei tarvi kuvailla sitä lasta et minkälainen hän nyt on vaan etitään ne tavoitteet tulevaan. Se on ollu aika niinku uutta ja opeltavaaki itelle et löytää [tavoitteita].

Sinällään on oikeesti hyvä tilanne täällä et on panostettu myös siihen lapsen vasun tekemiseen et se ei oo enää vaan semmonen lomake mikä pitää vaan täyttää et tämä on tämmönen ja tommonen.

Toisaalta se on nyt jopa haaste et se on siellä tietokoneella et sitä ei oo sitä paperiversioo. Että toki siitä on koottu yhteen niitä lasten tavoitteita mutta jotenki ite ainaki välillä kappaa et ois sitte se paperiversiokin.

6.2 Kehittämisehdotuksia paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja sen toteutumista tulee arvioida ja kehittää. Kehittämisen ja arvioinnin tavoista vastaa varhaiskasvatuksen järjestäjä. Henkilöstöllä tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9.) Omassa tutkimuksessani haastateltava henkilöstö koki, että paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman kehittämiskohtien löytäminen tässä vaiheessa on haastavaa, koska paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ei ole vielä kunnolla juurtunut käytäntöön. Toisaalta paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma nähtiin tällä hetkellä pääosin hyvänä ja toimivana kokonaisuutena.

Että voiko sitä niinku tässä vaiheessa vielä rueta miettiä sitä et mitä siinä vois kehittää. Mun mielestä sen pitäis kuitenkin saada elää jonku aikaa, et ku se on vasta syksystä tullu.

Ei sitä vielä ainakaan sillee hoksaa mitä [kehitettävää] ois.. Siellä on kumminki hirveen paljo sitä asiaa et en oo kyllä huomannu et siellä mitään tärkeää puuttuis.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan lapsen kasvunpolun yhtenäisyyttä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta peruskouluun. Siirtymävaiheiden tulisi olla mahdollisimman sujuvia ja niitä sujuvoittavat rakenteet ja käytännöt tulisi kuvata paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) Alavieskassa esiopetus järjestetään yhtenäiskoulun tiloissa, ja siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on sekä henkisesti että fyysisesti suuri harppaus. Paikallisesti on päätetty, että esiopetuksen tiloihin, ympäristöihin ja käytäntöihin tutustutaan yhdessä varhaiskasvatusryhmän kanssa erillisen, huoltajien kanssa tehtävän tutustumisen lisäksi. Tällä pyritään tuomaan lapsille tutuksi esiopetuksen toimintaa ja oppimisympäristöä sekä helpottamaan siirtymää.

Haastateltavat kokivat, että tällä hetkellä esiopetukseen tutustuminen ei toimi kaikille varhaiskasvatuksen piirissä oleville lapsille tasa-arvoisesti, koska eri yksiköissä on yksiköiden toimintatavasta johtuen erilaisia käytäntöjä. Yksiköittäin oli kuitenkin pyritty järjestämään ainakin yksi tutustumiskerta, ja esiopetukseen tutustuminen yhdessä varhaiskasvatusryhmän kanssa nähtiin toimivana käytäntönä. Lisäksi yksiköissä oli pyritty harjoittelemaan viisivuotiaiden kanssa erilaisia esiopetuksessa tarvittavia taitoja, kuten ruokatarjottimien käyttöä. Haastateltavien vastauksista tulikin siihen johtopäätökseen, että esiopetukseen tutustumiseen liittyviä käytäntöjä tulisi yhtenäistää ja ne tulisi olla tarkemmin määritelty paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Mut sit ne lapset jotka ei sinä päivänä ollu paikalla, et me ei alettu sitä sit toista kertaa järjestämään. Et miten se tuoki on sitte, että voiko se lukea tuolla noin, no, mahdollisuuksien mukaan. Tarkottaako se sit sitä että jotku käy kolmesti ja jotku ei kertaakaan..

Alavieskan paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu, että kuntaan kehitetään pedagogisen dokumentoinnin tueksi pedagogisen dokumentoinnin opas sekä lisätään työntekijöiden osaamista ja tietämystä pedagogiseen dokumentointiin liittyen. (Alavieska 2017.) Haastateltavat kaipaivat pedagogisen dokumentoinnin käytäntöihin yhtenäistämistä ja käytäntöjen yhdessä purkamista. Koen, että paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitut kehittämiskohdat pedagogisen dokumentoinnin suhteen eivät ainakaan vielä olleet toteutuneet, mutta toisaalta työntekijät näkivät pedagogiseen dokumentointiin panostamisen tarpeelliseksi.

Suurimpana kehittämiskohtana molemmat haastatteluryhmät kokivat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman yhteisen arvioinnin ja kehittämisen. Työntekijät toivoivat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman arviointia koko Alavieskan varhaiskasvatuksen kesken säännöllisesti. Lisäksi toivottiin paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman läpikäyntiä yhdessä tiimeittäin osio kerrallaan, jotta paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma tulisi kunnolla tutuksi. Koen, että haastateltavat kaipasivat eniten yhteistä keskustelua sekä käytäntöjen yhtenäistämistä ja tarkempaa avaamista paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Jotenki olis kiva ku se olis sillee selkeämmin arvioinnin kohteena, et siinä olis joku sykli miten sitä arvioitas, et toimiiko tämä -- tavallaan sitä oikeesti käytäis läpi kiireettä ja pohdittais mikä siinä on hyvää ja mikä huonoa, ja voisko jotenki tarkentaa ja jotaki ei niin tarkasti.. Ja et sitä arvioitas porukalla et se ei ois mitää talon palaverina vaan se ois ihan koko varhaiskasvatuksen väellä pystyttäs käyttää vaikka koko päivä.

Haastateltavat toivat ilmi myös, että vaikka paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma tarjoaa eväitä toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen, siinä voisi kuvata vielä tarkemmin toiminnan järjestämistä esimerkiksi vuositasolla. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma tulisi olla laadittu siten, että erilliset vuosisuunnitelmat ja vuosikellot olisi haastateltavien mukaan käytännöllistä sisällyttää paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jolloin ne olisi helpommin löydettävissä ja saatavissa. Tämä selkiyttäisi toiminnan suunnittelua siten, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitut oppimisen alueet näkyisivät käytännössä.

Vois olla semmonen konkreettinen pohja, et ei tarvis joka vuosi miettiä et no mitä nyt keväällä ja mitä nyt syksyllä.. Et ois tavallaan ihan runko siihen mitä vois ottaa syksyllä ja mitä keväällä ja talvella.

6.3 Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaprosessi

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta on varhaiskasvatuksen suunnittelua ja kehittämistä paikallisella tasolla. Haastattelemani varhaiskasvattajat kokivat, että koko henkilöstön osallistuminen paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen oli tärkeää, ja toi paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa lähemmäksi käytäntöä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen omaan työhön peilaten toi ymmärrystä, ja nähtiin merkityksellisenä itsereflektion välineenä.

Joutu pohtimaan ite niitä asioita että miten minä teen ja miksi minä teen näin, et onko siinä joku vahva peruste siinä pohjalla.

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen liittyen työntekijät osallistuivat Opetushallituksen tarjoamiin vasukoulutuksiin. Lisäksi järjestettiin työyhteisön yhteinen kehittämispäivä, johon osallistui koko Alavieskan varhaiskasvatushenkilöstö. Koulutukset ja kehittämispäivä nähtiin erityisen hyvinä ja tietämystä lisäävinä. Haastatteluista tuli ilmi, että yhteisiä kehittämispäiviä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyen olisi voinut olla enemmänkin, jolloin paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan olisi päässyt paremmin sisälle.

Varhaiskasvatussuunnitelmaprosessia haastateltavat kritisoivat sen kiireellisyyden takia. Molemmissa haastatteluissa tuotiin useasti ilmi prosessin kiireellisyys ja se, että työryhmän työskentelyyn oli niin vähän aikaa kerrallaan. Työntekijät olisivat myös toivoneet, että olisi ollut enemmän aikaa pohtia sitä, miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma toteutetaan arjessa. Haastateltavat kokivat, että paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmaa tulisi kehittää siten, että se on vielä konkreettisempi ja lähempänä arjen työtä.

Ehkä siihen ois pitänyt lähtä, siis osittain tehtiinhän me sitä et mietittiin niitä joitaki osaluoteita, mut ehkä niinku enemmän ois voinu olla sitä et mietitään oikeasti sitä et mitä tää tarkoittaa meillä.

Minusta se oli aika kiire. Se oli aika pitkä aika mut se on kuitenkin aika tiivis aika sit käsitellä niinku paljo asiaa. Ja aika vähä oli sit niitä mitä tiimissä täällä kerettiin tehdä.

Vaikka haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, tuli aineistoni ilmi kehittämisen tarpeita. Keräämäni aineiston perusteella henkilöstö toivoi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman kehittämistä ja arviointia edelleen, esimerkiksi yhteisten kehittämispäivien muodossa. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa tulee kehittää ja arvioida paitsi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden, myös henkilöstön palautteen vuoksi. Henkilöstö kuitenkin koki, että paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ei ole sinällään valmis, vaan se on prosessi, jota kehitetään ja arvioidaan tarpeen mukaan.

7 POHDINTA

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten Alavieskan kunnan varhaiskasvattajat kokivat uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman näkyvän arjen työssä. Lisäksi tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten varhaiskasvattajat kehittäisivät paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä selvittää varhaiskasvattajien kokemuksia paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Tutkimuksen aineisto kerättiin kahdella ryhmämuotoisella teemahaastattelulla, johon osallistuivat kunnan varhaiskasvatuksen työntekijät.

Teemahaastattelu oli aineistonkeruumenetelmänä haastava. Jotta tuloksissa olisi päästy syvällisempiin tulkintoihin, olisi teemahaastattelun menetelmään tullut tutustua tarkemmin ennen haastatteluja. Tuloksista jäi tämän vuoksi puuttumaan syvällisempi miksi-taso, ja tulokset vastaavatkin vain kysymyksiin mitä ja miten. Lisäksi ryhmähaastattelussa oli vaikeaa pitää keskustelu asiassa, sekä saada kaikkien osallistujien äänet kuuluviin. Koen kuitenkin onnistuneeni tässä kohtalaisesti. Haastattelutilanteessa käytin apuna vastausten koontia ja lisäkysymyksiä sekä huomioin myös hiljaisemmat osallistujat. Tuloksissa on otettu huomioon myös se, että vaikka haastateltavat henkilöt eivät ilmaiseet aina mielipidettään suoraan, oli haastattelussa havaittavissa paljon sitä, että henkilöstön mielipiteet olivat yhteneväiset.

Pohdin tutkimusta tehdessäni sitä, täyttääkö tutkimukseni lopulta kehittämistutkimuksen kriteerejä. Jotta tutkimukseni olisi ollut laadukas kehittämistutkimus, olisi samaa ryhmää tullut haastatella myös ennen kehittämistyön alkua. Pohdin myös sitä, olisiko ollut järkevää rajata tutkimus koskemaan vain jotain tiettyä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman osa-aluetta. Tutkimukseni yksi suurimpia heikkouksia onkin mielestäni tutkimusotteen epäselvyys. Tutkimus toteutui hyvin pitkällä aikajänteellä, ja Alavieskan varhaiskasvatussuunnitelmatyöryhmään lähtiessäni en vielä ollut tietoinen siitä, millaiseksi tutkimukseni tulee muotoutumaan. Lopullinen päätös tutkimusotteen muuttamisesta pelkästään kvalitatiiviseksi tutkimukseksi työntekijöiden kokemuksesta tehtiin vasta tutkimuksen loppuvaiheessa. Tämä muutos selkeytti tutkimustani mielestäni hyvin.

Tutkimukseni tuloksissa nousi esille etenkin uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman näkyminen arjen työssä. Koen, että tutkimukseni parasta antia oli kuulla henkilöstön näkemyksiä siitä, miten uusi paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on kehittänyt arjen työtä. Arjen työssä näkyviä muutoksia olivat haastateltavien mukaan lapsen osallisuuden huomioiminen paremmin, oppimisympäristöjen merkityk-

seen herääminen, pedagogiikan korostuminen sekä uusi näkökulma lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Etenkin lapsen osallisuuden huomioiminen nousi haastatteluissani esille vahvasti, ja haastateltavat antoivat useita esimerkkejä siitä, miten lasten osallisuutta oli lähdetty kehittämään arjessa.

Haastateltavat toivat esille paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman positiivisessa valossa. Mielestäni on ilahduttava kuulla, että paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ei koettu uhkana eikä liian vaativana, vaan arjen työtä positiiviseen suuntaan kehittävänä apuvälineenä. Lisäksi mainittiin, että paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on prosessi, ja että sitä tulee myös haastateltavieni mukaan kehittää jatkuvasti. Tämä osoittaa mielestäni varhaiskasvattajien sitoutumista paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Koen, että Alavieskan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa työyhteisön yhdessä tekemisen merkitys on ollut suuri. Tämä tuli ilmi myös haastatteluissani, ja tutkimukseni tuloksissa olenkin esittänyt työntekijöiden näkemystä siitä, kuinka paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisessä mukana olo on saanut paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman lähemmäs arjen työssä ja helpommin lähestyttäväksi.

Haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, mutta toivat esille myös sitä, että paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa tulisi ottaa enemmän esille esimerkiksi palaverissa. Haastateltavat toivoivat myös, että paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa kehitettäisiin yhdessä koko työyhteisön kesken yhteisissä kehittämispäivissä, jolloin erilaisia käytäntöjä voitaisiin pohtia yhdessä ja laatia yhtenäisiä, tarkempia linjoja. Tämä osoittaa mielestäni sitä, että haastateltavat kokivat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja sen kehittämisen tärkeänä osana varhaiskasvatuksen työtä. Haastateltavat kaipasivat myös tarkempaa perehtymistä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan esimerkiksi tiimipalavereiden yhteydessä, jolloin uusia käytäntöjä saataisiin paremmin juurrutettua arkeen.

Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisprosessissa nähtiin positiivisena se, että koko henkilöstö oli otettu mukaan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan. Toisaalta prosessille olisi haluttu enemmän aikaa. Erityisesti hyvänä nähtiin henkilöstön yhteinen kehittämispäivä, jollaisia olisi toivottu enemmänkin. Lisäksi haastateltavat kokivat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan liittyvien koulutusten olleen hyviä ja ymmärrystä lisääviä. Toisaalta nostettiin kuitenkin esiin myös se, että osa henkilöstöstä saattoi kokea jääneensä kuulematta. Kokonaisuudessaan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisprosessi nähtiin kuitenkin opettavaisena ja sitouttavana.

Tulosteni perusteella paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa tulee kehittää. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa tulee arvioida ja kehittää koko työyhteisön kanssa, jolloin ajatuksia voi jakaa ja käytäntöjä yhtenäistää. Lisäksi paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan on voitava perehtyä yhteisesti esimerkiksi tiimipalaverissa, jotta paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma jalkautuu käytäntöön kokonaisuudessaan. On myös otettava huomioon, että kaikki paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueet tulee huomioitua arjen työssä. Työni pohjalta koostettu raportti antaa ehdotuksia Alavieskan varhaiskasvatussuunnitelman ja paikallisen varhaiskasvatuksen kehittämiseen jatkossa. Toivon, että varhaiskasvatuksen kehittäminen kuntatasolla on koko Suomen laajuista ja jatkuvaa, jotta lasten oikeus laadukkaaseen ja tasavertaiseen varhaiskasvatukseen toteutuu.

Varhaiskasvatuksen voidaan sanoa tällä hetkellä olevan jonkinlaisessa murroksessa. Julkisessa keskustelussa on tänä keväänä noussut erityisesti esiin varhaiskasvatuksen matala arvostus, ja toisaalta kiistely siitä, millaisella koulutuksella varhaiskasvatusta voi tehdä. Varhaiskasvatuksen uusien suuntalinjojen mukaan henkilöstön koulutustasoa tulisi nostaa varhaiskasvatuksen laadun parantamiseksi. Näkyvin osa arjessa on ollut uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräysluontoisuus, kun aiemmat varhaiskasvatusta koskeneet valtakunnalliset suunnitelmat ovat olleet luonteeltaan ohjaavia. Varhaiskasvatusta pyritään ohjaamaan yhä enemmän valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen tasa-arvoistamiseksi.

Myös paikallisilla varhaiskasvatussuunnitelmilla pyritään kehittämään varhaiskasvatusta. Tätä tutkimusta tehdessäni on ollut ilahduttava huomata, että paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ei ainakaan omassa kunnassani ole jäänyt vain paperiksi kansioon, vaan se on tuonut lisäarvoa ja laatua varhaiskasvatukseen paikallisella tasolla. Vaikka useat paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvatut asiat ovat olleet henkilöstölle ennestään tuttuja, on niiden merkitys herätty huomaamaan. Vaikka tutkimukseni koskee vain yhden, väkiluvultaan pienen, kunnan varhaiskasvatusta, kehitys on todennäköisesti samansuuntaista useimmissa kunnissa. Jotta tavoite varhaiskasvatuksen korkeammasta laadusta toteutuisi, on laadun parantamiseksi tehtyjen suunnitelmien näyttävä myös käytännössä. Niiden merkitys tulee myös huomata ja tuoda julki.

Tutkimusta tehdessäni nousi esiin lapsen edun ensisijaisuus johtavana periaatteena varhaiskasvatuksessa. Mielestäni varhaiskasvatuksen kehittämistä koskevassa keskustelussa tulisi tuoda entistä enemmän ilmi se, että varhaiskasvatuksessa tärkeintä on aina lapsen aito, sensitiivinen kohtaaminen. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja teoreettista viitekehystä on painotettu paljon. Varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvatut varhaiskasvatuksen yleiset tavoitteet eivät kuitenkaan voi toteutua, jos lasta ei kohdata ja kuulla. Pedagogiikan ja osallisuuden keskiössä on aina lapsi. Ilman

kohtaamista ja kohdatuksi tulemista varhaiskasvatuksen laatu kärsii. Toivon, että tulevaisuudessa varhaiskasvatusta koskevassa keskustelussa muistetaan pitää mielessä, että suunnitelmista riippumatta varhaiskasvatuksen tärkein tehtävä on tehdä lapselle hyvä päivä.

Tämän tutkimuksen tekeminen oli itselleni hyvin opettavaista. En ole aiemmin kokenut olevani kiinnostunut prosesseista tai kehittämistyöstä, mutta kokonaisuudessaan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa mukana oleminen ja tutkimuksen tekeminen vei mukanaan. Koen, että tämä prosessi on kehittänyt osaamistani laajasti ja monella eri tasolla. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmatyöryhmässä työskentely ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman kokoaminen sekä tutkimuksen tekeminen on tuonut erityisesti varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön ja sen taustalla olevien asioiden ja ilmiöiden tuntemusta. Lisäksi koen, että olen saanut hyvää oppia varhaiskasvatuksen kehittämisestä sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla – käytännössä ja teoriassa.

Oman ammatillisen kasvuni näkökulmasta tutkimuksen teko on saanut minut kiinnittämään enemmän huomiota erityisesti pedagogiikkaan ja lapsen osallisuuteen. Uusiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin tutustuminen tarkasti auttaa niiden tuomista osaksi käytännön työtä. Lisäksi olen huomannut, miten tärkeää on tutustua varhaiskasvatusta koskeviin lakeihin ja suunnitelmiin perusteellisesti sekä pohtia niiden merkitystä ja näkymistä omassa työssä, jotta ne tulisivat myös näkyviin arjen työssä. Olen tutkimusta tehdessäni huomannut, että erityisesti sensitiivisyys ja aito kohtaaminen ovat minulle tärkeitä välineitä pyrkiessäni tekemään työtäni laadukkaasti.

Innostukseni yhteiskunnallisia asioita kohtaan on kasvanut prosessin myötä. Tulevaisuudessa toivon, että voisin itse olla suunnittelemassa ja toteuttamassa vastaavia kehittämisprosesseja. Koen, että rohkeuteni vaikuttaa asioihin on kasvanut. Käytännössä tämän tutkimuksen suurin opetus itselleni onkin ollut se, että jos jonkin asian haluaa muuttuvan, on asia otettava esille. Työyhteisössä haluan jatkossa olla se, joka nostaa rohkeasti esille asioita, joiden kehittämisellä voidaan parantaa koko työyhteisön toimintaa. Koen, että tämän tutkimuksen myötä olen huomannut, että asioihin, joihin pystyy vaikuttamaan, kannattaa vaikuttaa.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alavieskan kunta. 2018. Kotisivut. Saatavissa: www.alavieska.fi. Viitattu 25.3.2018.

Alavieskan kunta. 2017. Varhaiskasvatussuunnitelma. Pdf-tiedosto. Saatavissa: http://www.alavieska.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/alavieska/embeds/alavieskawwwstructure/14705_Vasu_2017.pdf Viitattu 2.5.2018.

Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-M., Polvinen, M., Laaksonen, R & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmisteleavan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. www-dokumentti. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75258>. Viitattu 2. 5. 2018.

Fonsén, E., Heikka, J., Hujala, E & Turja, L. Havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 56-68.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karila, K. 2017. Mitä on pedagogiikka? Teoksessa Lastentarhaopettajaliitto (toim.) Nyt on pedagogiikan aika! Verkkajulkaisu. Saatavissa: <http://docplayer.fi/43030264-Julkaisija-lastentarhanopettajaliitto-piirroksset-maija-hurme-taitto-print-line-helsinki-oy-painos-punamusta-1-painos-5.html>. Viitattu 20.3.2018.

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tulemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Elo, J., Fonsén, E., Heikka, J & Leinonen, J. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen varhaiskasvatus RY, 16-40.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Pdf-tiedosto. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf. Viitattu 2. 5. 2018.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018. Uusi varhaiskasvatuslaki: lapsen etu keskiöön, henkilöstön osaamiseen panostetaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote. www-dokumentti. Saatavissa: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-varhaiskasvatuslaki-lapsen-etu-keskioon-henkiloston-osaamiseen-panostetaan viitattu 14.5.2018

Shier, H. 2001. Pathways to participation. Children & Society 15, 107-117.

Turja, L. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. 2017. Teoksessa Hujala, E & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 38-55.

Varhaiskasvatuslaki 8.5.2015/580. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>. Viitattu 2. 5. 2018.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy.

TEEMAHAASTattelun Runko

Varhaiskasvatuksen kehittäminen, varhaiskasvatussuunnitelma

Teema 1 - kunnan varhaiskasvatussuunnitelma arjessa

- Miten uusi vasu näkyy arjen työssä?
 - o Käytetäänkö sitä?
 - o Toimiiko se työvälineenä?
- Painottuuko joku osa-alueista erityisesti arjen työssä?
 - o Miten?
- Miten kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on kehittänyt arjen työtä?
 - o Mikä arjen työssä on muuttunut?

Teema 2 – Vasun kehittäminen

- Mikä kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa on toimivaa?
- Mitä muuttaisit kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa?
 - o Miksi?
- Millaista on laadukas varhaiskasvatus?
 - o Tukeeko kunnan vasu laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista?

Teema 3 – Vasuprosessi

- Miten koet äänesi tulleen kuuluville vasuprosessissa?
- Olisiko jotain pitänyt tehdä toisin?
- Mikä prosessissa oli hyvää, mikä ei?
- Mitä vasutyö opetti sinulle?

RAPORTTI ALAVIESKAN PAIKALLISTA VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAA KOSKEVAN OPINNÄYTETYÖN TULOKSISTA

Hannele Tervo
Centria ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Toukokuu 2018

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu, että kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa tulee arvioida ja kehittää säännöllisesti. Alavieskan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu, että sitä arvioidaan vuosittain. Olen opinnäytetyönäni tutkinut Alavieskan kunnan varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmaa siitä, miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näkyy arjen työssä sekä sitä, miten työntekijät kehittäisivät paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lisäksi opinnäytetyöstäni käy ilmi, mitä varhaiskasvatuksen työntekijät ajattelivat varhaiskasvatussuunnitelmaprosessista. Opinnäytetyöni tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla työntekijöitä teemahaastatteluin helmikuussa 2018.

Opinnäytetyöni on julkinen, ja se julkaistaan verkossa. Opinnäytetyöni tulee valmistuttuaan kokonaisuudessaan esille theseus-verkkopalveluun, jossa julkaistaan ammattikorkeakoulujen tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Opinnäytetyötä tehdessä on kunnioitettu haastateltavien yksityisyyttä ja yleisiä tutkimuseettisiä periaatteita.

Opinnäytetyöni tutkimustuloksista käy ilmi, että työntekijät ovat pääosin tyytyväisiä nykyiseen paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa pidetään ajanmukaisena sekä laajasti työhön eväitä antavana. Toisaalta työntekijät kokivat kuitenkin, että paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan on perehdyttävä tarkemmin, jotta se näkyisi käytännön työssä vielä paremmin. Opinnäytetyöstäni käy ilmi, että työntekijöiden mielestä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman yhteiseen läpi käymiseen on käytettävä aikaa myös tulevaisuudessa, jotta arjen käytännöt olisivat yhtenäisempiä eri yksiköiden välillä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman yhteistä tutkimista pidetään tärkeänä myös siksi, että kaikki paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueet tulisivat arjen työssä näkyviksi. Työntekijät mieltävät paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman prosessina, joten sen kokonaisvaltainen käyttöönotto vaatii aikaa ja yhteistä keskustelua.

Tällä hetkellä paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on opinnäytetyöni mukaan lisännyt erityisesti lasten osallisuutta toiminnassa. Lasten osallisuus näkyy arjessa lasten aktiivisena kuuntelemisena ja havainnoimisena, ja toiminnan suunnitteluna lasten toiveiden ja tarpeiden mukaiseksi. Myös pedagogiikkaan on kiinnitetty huomiota aiempaa enemmän. Utta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa pidetään hyvänä ja toimivana, mutta sen käyttöön olisi kaivattu enemmän koulutusta. Työntekijät kuitenkin kokivat, että paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan tulisi palata uudestaan ajan kanssa, koska siihen tutustuminen oli jäänyt monilta osin pinnalliseksi.

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman yhteinen arviointi ja kehittäminen nähdään henkilökunnan mielestä tärkeänä, ja sitä tulisi tehdä yhdessä säännöllisesti. Erityisesti nousee esiin käytäntöjen yhtenäistäminen ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tuominen enemmän käytännön tasolle. Opinnäytetyöni tutkimustuloksissa nousee esiin erityisesti pedagoginen dokumentointi, johon toivottiin selkeämpiä käytäntöjä. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa mainittu pedagogisen dokumentoinnin opas sekä mahdollinen koulutus pedagogiseen dokumentointiin liittyen voisi olla hyödyllistä. Haastattelussa nousi esiin ehdotuksia yhteisistä teemapäivistä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan tai sen osa-alueisiin liittyen, koska yhteinen, huhtikuussa 2017 järjestetty vasupäivä koettiin hyvänä ja antoisana.

Työntekijät pitivät hyvänä sitä, että he olivat itse saaneet osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laadittiin kuitenkin työntekijöiden mukaan kiireellä, ja he olisivat toivoneet enemmän koko henkilöstön yhteistä aikaa paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Opinnäytetyöni perusteella paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma näyttäytyy työntekijöille kuitenkin positiivisena, työn laatua lisäävänä asiakirjana. Työntekijät ovat sitä mieltä, että on tärkeää pitää paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa esillä ja kehittää ja arvioida sitä säännöllisesti, jotta se toimii työvälineenä arjen työn suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.